

Sygn. akt *I ACa 56/19*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 lutego 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **Sędzia Jerzy Geisler**

Sędziowie: **Jacek Nowicki**

Małgorzata Gulczyńska

Protokolant: **st. sekr. sąd. Katarzyna Kaczmarek**

po rozpoznaniu w dniu 22 stycznia 2020 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) (...) w W.

przeciwko (...) sp. z o.o. w S., T. J.

i J. J. (1)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda i pozwanych T. J. i J. J. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 14 lutego 2018 r. sygn. akt I C 450/17

I zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2 w ten sposób, że oddala powództwo wobec J. J. (1) i T. J.;

II oddala apelację powoda;

III zasądza od powoda na rzecz J. J. (1) i T. J. 7.220 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

IV zasądza od powoda na rzecz (...) sp. z o.o. w S. 2.700 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Małgorzata Gulczyńska Jerzy Geisler Jacek Nowicki

I ACa 56/19

UZASADNIENIE

Powód – (...) (...) w W. wytoczył przeciwko (...) sp. z o.o., T. J. oraz J. J. (1) powództwo, w którym domagał się wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i orzeczenia, aby pozwani zapłacili solidarnie na rzecz powoda 247.983,18 zł (na którą składa się należność główna w kwocie 144.391,57 zł, odsetki – 101.492,01 zł i koszty w kwocie 2.099 zł), wraz z odsetkami ustawowymi od kwoty 144.391,57 zł od dnia 15 maja 2015 r. do dnia zapłaty, z ograniczeniem

odpowiedzialności pozwanych J. do nieruchomości położonej w miejscowości S. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Świebodzinie, VII Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w S., której właścicielami są pozwani T. i J. J. (1). Dodatkowo powód wniósł o zasądzenie kosztów postępowania nakazowego według norm, w tym kosztów zastępstwa procesowego i opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia pozwanym nakazu zapłaty.

Nakazem zapłaty Sąd Okręgowy w Zielonej Górze orzekł zgodnie z żądaniem pozwu.

Każdy z pozwanych wniósł zarzuty, domagając się uchylenia nakazu, oddalenia powództwa w całości oraz przyznania kosztów procesu. Pozwani kwestionowali roszczenie co do zasady. Podnieśli także zarzut przedawnienia roszczenia.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Zielonej Górze uchylił nakaz zapłaty, zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda 144.391,57 zł, ograniczając odpowiedzialność (...) sp. z o. o. w S. do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Świebodzinie prowadzi księgę wieczystą numer (...), a odpowiedzialność pozwanych J. J. (1) i T. J. do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Świebodzinie prowadzi księgę wieczystą numer (...); w pozostałym zakresie powództwo oddalił i zniósł koszty procesu między stronami.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny.

Bank (...) SA Oddział w Z. (dalej Bank) zawarł (...) r. z (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością umowę o kredyt obrotowy nr (...) (...) na kwotę 200.000 zł.

Prawne zabezpieczenie spłaty kredytu oraz należności z nim związanych stanowiły:

- weksel własny in blanco opłacony do kwoty kredytu wystawiony przez spółkę (...), poręczony przez T. J. i współmałżonkę J. J. (1), wraz z deklaracją wekslową, która stanowiła załącznik do umowy;
- zastaw rejestrowy na maszynach i urządzeniach do produkcji szczotek w łącznej wysokości 255.000 zł;
- zastaw rejestrowy na środkach obrotowych (zapasach) w łącznej kwocie 300.000 zł;
- hipoteka umowna zwykła do wysokości 100.000 zł ustanowiona na nieruchomości, której użytkownikiem wieczystym jest (...) położonej w S. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą KW nr (...). prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Świebodzinie, VI Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w S.;
- pełnomocnictwo do dysponowania rachunkiem bieżącym nr (...) w (...) S.A. O/Z., stanowiące załącznik do umowy.

Sporządzono deklarację wekslową, która stanowiła m. in., że Bank może wypełnić weksel we wszystkich przypadkach, w których służy mu prawo ściągnięcia swoich należności, także przed nadejściem terminu ich płatności, na sumę odpowiadającą wysokości zadłużenia.

Zgodnie z § 9 umowy Bank miał prawo do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego ((...)) w stosunku do kredytobiorcy oraz dłużników z tytułu udzielonego na podstawie umowy zabezpieczenia kredytu, na zasadach określonych w odrębnym oświadczeniu o poddaniu się egzekucji. Zgodnie z ww. oświadczeniem T. i J. J. (1) zobowiązywali się w przypadkach określonych umową o zabezpieczenie wierzytelności, a w szczególności niespłacenia długu przez dłużnika w części lub całości, odsetek umownych, prowizji i opłat bankowych, poddać się dobrowolnie i nieodwołalnie egzekucji, prowadzonej przez Bank w oparciu o (...), po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności, w zakresie zapłaty należności wynikających z umowy pomiędzy Bankiem a dłużnikiem, przy czym Bank może wystawić (...) do kwoty 320.000 zł.

W dniu 9 czerwca 2005 r. Bank (...) S.A. w W. Oddział w Z. poinformował poręczycieli o wypowiedzeniu umowy kredytu obrotowego w trybie natychmiastowym. Jednocześnie Bank wezwał poręczycieli do dokonania spłaty zadłużenia w wysokości 165.243,19 zł w terminie 7 dni od daty doręczenia zawiadomienia o wypowiedzeniu umowy.

W dniu 24 czerwca 2005 r. został wystawiony przeciwko pozwanym bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) na kwotę 163.297,26 zł. Postanowieniem z 8 lipca 2005 r. Sąd Rejonowy Zielonej Górze w sprawie IX Co 2245/05 nadał temu tytułowi klauzulę wykonalności. Na jego podstawie zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne, m.in. z nieruchomości należącej do poręczycieli, tj. ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu w (...) Spółdzielni Mieszkaniowej w S., położonego w budynku wielomieszkaniowym przy ul. (...), objętego księgą wieczystą nr (...).

Bankowemu tytułowi egzekucyjnemu w dniu 24 czerwca 2010 r. nadano klauzulę wykonalności jako drugiemu tytułowi wykonawczemu, celem wpisu hipoteki przymusowej.

Postanowieniem komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Świebodzinie – B. D. postępowanie w sprawie Km 1104/05 zostało 30 grudnia 2014 r. umorzone, ponieważ wierzyciel cofnął wniosek.

W dniu 19 czerwca 2006 r. T. J. jako członek zarządu spółki (...) wystosował do Banku pismo z prośbą o umożliwienie spłaty należnej kwoty w ratach. 4 stycznia 2010 r. Bank podjął decyzję o restrukturyzacji zadłużenia, o ile dojdzie do podpisania ugody w zakresie nowych warunków oraz jeśli będzie ona wykonywana prawidłowo. W dniu 4 stycznia 2012 r. T. J., J. J. (3) i E. G. złożyli w Banku projekt ugody wraz z oświadczeniem o poręczeniu za istniejący na dzień 4 stycznia 2012 r. dług spółki (...). W piśmie z 9 stycznia 2012 r. Bank poinformował przedstawicieli spółki (...), że ich pismo traktuje jako wniosek o restrukturyzację zadłużenia, zakładając poddanie się wnioskodawców egzekucji z tytułu poręczenia, a także umorzenie egzekucji ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego T. i J. J. (1), opisanego w księdze wieczystej (...). Dodatkowo Bank wskazał, że bezprzedmiotowe jest dodatkowe poręczenie T. J., bowiem jest on już poręczycielem spółki (...) na mocy umowy kredytowej.

Pismem z 17 lutego 2015 r. powód wezwał pozwaną do zapłaty zaległych należności w kwocie 235.122,44 zł, jednocześnie informując ich, że na podstawie umowy cesji wierzytelności z 14 maja 2013 r. nr (...) (...) w miejsce dotychczasowego wierzyciela wstąpił (...) (...). Powód w piśmie z 11 kwietnia 2016 r. wystawił wyciąg z ksiąg rachunkowych nr (...), nr (...) i nr (...), określając stan zadłużenia na dzień 11 kwietnia 2016 r. na 247.983,18 zł.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie wywodzone z odpowiedzialności pozwaną jako dłużników osobistych jest przedawnione, ponieważ zgodnie z utrwalonym orzecznictwem powód nie może powoływać się na przerwę biegu terminu przedawnienia spowodowaną czynnościami będącymi następstwem bankowego tytułu egzekucyjnego.

Pozwani odpowiadają wobec powoda jedynie jako dłużnicy rzeczowi – na podstawie art. 65 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece. Sąd stwierdził, że w sprawie ma zastosowanie art. 71 ustawy o księgach wieczystych i hipotece w brzmieniu pierwotnym (Dz. U. 1982, nr 19 poz. 147), zgodnie z którym domniemanie istnienia prawa wynikającego z wpisu hipotek obejmuje także wierzytelność zabezpieczoną hipoteką. Może ono zostać obalone, ale to pozwany musi udowodnić nieistnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Przepis ten co prawda został uchylony ustawą z 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2009, nr 131 poz. 1075), jednak zgodnie z art. 14 ww. ustawy, weszła ona w życie dopiero po upływie 18 miesięcy od jej ogłoszenia, a więc artykuł 71 tejże ustawy przestał obowiązywać dopiero po tym, jak ustanowiono hipotekę na spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu przy ul. (...), co oznacza, że znajduje on zastosowanie w niniejszej sprawie. W ocenie Sądu pierwszej instancji sam wpis hipoteki jest wystarczający dla uwzględnienia powództwa skierowanego przeciwko dłużnikowi rzeczowemu.

Zarzut przedawnienia roszczenia nie mógł być uznany za niweczący roszczenie powoda, jako wierzyciela hipotecznego. Art. 77 u.k.w.h., stanowi bowiem, że przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej.

Wobec powyższego, roszczenie powoda uznano za zasadne do kwoty 144.391,57 zł stanowiącej należność główną, którą hipoteka zabezpieczała.

Na podstawie art. 319 k.p.c. Sąd ograniczył odpowiedzialność pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. do przedmiotu hipoteki, to jest do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Świebodzinie prowadzi księgę wieczystą numer (...), a odpowiedzialność pozwanych J. J. (1) i T. J. do przedmiotu hipoteki, to jest do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Świebodzinie prowadzi księgę wieczystą numer (...).

Sąd nie zaaprobował stanowiska pozwanych J. wywodzących, że byli tylko zobowiązani z weksła, który nigdy nie został przedstawiony do zapłaty. Wprawdzie pozwani w odniesieniu do zobowiązania z umowy kredytu bankowego mieli co do zasady przymiot poręczyciela wekslowego i występowali jako dłużnicy wekslowi, jednak jednocześnie spełniali oni warunki do tego, by traktować ich jako poręczycieli cywilnych. Deklaracja wekslowa z 18 sierpnia 2004 r. dotyczyła tak kredytobiorcy, jak i poręczyciela wekslowego w osobie pozwanych. Podpisując się jako „poręczyciel” pozwani wyrazili zgodę na treść deklaracji, a więc na to, że Bank może domagać się od nich spłaty do kwoty 200.000 zł, wskazując dodatkowo, że ich odpowiedzialność jako poręczyciela (cywilnego), ograniczona została do wskazanej w deklaracji kwoty. Oświadczenie pozwanych było tak zredagowane, że w dostateczny sposób ujawniało wolę poręczenia na zasadzie prawa cywilnego za zobowiązanie się względem wierzyciela (art. 876 § 2 k.c.).

Sąd zauważył, że dokument zatytułowany „deklaracja wekslowa” nie wywołuje odpowiedzialności wynikającej z prawa wekslowego, ponieważ prawo polskie wyłącza możliwość poręczenia wekslowego w oddzielnym dokumencie. Skoro więc nie określono rozmiaru poręczenia na samym wekslu, deklarację należało traktować jako w pewnym sensie osobne, tj. cywilne poręczenie. Wprawdzie w deklaracji wekslowej strony obejmują swą wolą warunki wypełnienia weksła in blanco, ale jednocześnie jej treść może jednak zawierać wszystkie cechy niezbędne dla ważnego poręczenia cywilnego, jeżeli określono górną kwotę odpowiedzialności poręczyciela. W myśl art. 878 § 1 k.c. można bowiem poręczyć dług przysły w wysokości z góry oznaczonej, stąd jeżeli w treści oświadczenia poręczyciela znalazło takie określenie, treść deklaracji wekslowej upoważniała do postawienia tezy, że spełniała ona wszystkie przesłanki niezbędne do ważnego poręczenia cywilnego.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art.100 k.p.c., uznając, że każda ze stron przegrała proces w części.

Wyrok został zaskarżony przez powoda i pozwanych J..

Powód zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo o odsetki od kwoty 144.391,57 zł od dnia 15 maja 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. (odsetki ustawowe) w wysokości 7.310,56 zł i od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 14 lutego 2018 r. (odsetki ustawowe za opóźnienie) w wysokości 21.488,63 zł.

Skarżący zarzucił:

I. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia, tj. ustalenie przez Sąd, że roszczenie przysługujące powodowi uległo przedawnieniu w zakresie kosztów wszystkich żądanych odsetek, podczas gdy do odsetek ustawowych związanych z opóźnieniem w spłacie zadłużenia zastosowanie znajduje 3-letni termin przedawnienia przewidziany dla świadczeń okresowych, niezależnie od terminu przewidzianego dla świadczenia głównego;

II. naruszenie prawa materialnego:

1. art. 118 k.c. poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że wraz z przedawnieniem roszczenia głównego przedawniły się wszystkie odsetki, w tym odsetki ustawowe związane z opóźnieniem w spłacie zadłużenia, podczas gdy do odsetek wskazanych w petitum apelacji stosuje się termin przedawnienia dla roszczeń o świadczenia okresowe, który wynosi 3 lata, przy czym z każdym dniem opóźnienia powstaje wobec dłużnika odrębne roszczenie o odsetki, które jest od tego dnia wymagalne i od tego dnia zaczyna się przedawniać;

2. art. 77 u.k.w.h. poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, że dyspozycją niniejszego artykułu objęty jest zakaz dochodzenia wszelkich odsetek, w tym nieprzedawnionych odsetek wskazanych w petitum niniejszej apelacji;

3. art. 69 u.k.w.h. poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że roszczenia o odsetki nieprzedawnione nie są zabezpieczone hipotecznie, co skutkowało oddaleniem powództwa w zakresie wskazanym w petitum niniejszej apelacji;

Powód wniósł o zmianę wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w zakresie obejmującym odsetki ustawowe od kwoty kapitału w wysokości 144.391,57 zł od dnia 15 maja 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetki ustawowe za opóźnienie od ww. kwoty od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 14 lutego 2018 r. w łącznej wysokości 28.799,19 zł i zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kosztów procesu w instancji odwoławczej, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

J. i T. J. zaskarżyli wyrok w części zasądzającej od nich solidarnie kwotę 144 391,57 zł. Zarzucili:

I. naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie oraz sprzeczności w istotnych ustaleniach Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału, w szczególności:

– art. 6 k.c. przez uznanie, że powód udowodnił roszczenie ze stosunku obligacyjnego przeciwko pozwanym, zwłaszcza na podstawie poręczenia cywilnego, a pozwani byli zobowiązani do obalenia domniemań,

– art. 10 prawa wekslowego przez brak takiej wykładni, że porozumienie wekslowe jest ściśle związane z wekslem in blanco i jego celem jest wyłącznie określenie zasad wypełnienia weksla,

– art. 65 k.c. przez dokonanie wykładni oświadczeń zawartych w deklaracji wekslowej czyli pisemnym porozumieniu jako poręczenia cywilnego,

– art. 876 § 1 i 878 § 1 k. c. przez przyjęcie, że oświadczenie zawarte w deklaracji wekslowej jest poręczeniem cywilnym i przy takim ustaleniu pominięcie reguły z art. 873 § 1 k.c., że w związku z powołaniem się pozwanych na przedawnienie roszczenia kredytobiorcy z umowy kredytu z ograniczeniem dochodzenia do nieruchomości obciążonej hipoteką z sumą hipoteki 100 000 zł u kredytobiorcy, zasądzona kwota od pozwanych przewyższa kwotę odpowiedzialności kredytobiorcy,

– art. 65 i 77 u.k.w.h. przez ustalenie odpowiedzialności pozwanych z tego poręczenia, możliwe byłoby realizowanie zapłaty z przedmiotu hipoteki przymusowej, pomimo braku zabezpieczenia hipotecznego z takiego tytułu,

II. naruszenie prawa procesowego mające wpływ na wynik sprawy:

– art. 231 k.p.c. przez uznanie przez sąd za ustalony fakt istnienia poręczenia cywilnego na podstawie istnienia zobowiązania dłużnika głównego – spółki, a zobowiązanie spółki uległo przedawnieniu wskutek zgłoszonego zarzutu, co przenosi się na zobowiązanie poręczyciela, na zakres takiego zobowiązania.

– art. 231 i 233 § 1 k.c. powołując treść deklaracji wekslowej na ustalenie, że istnieje poręczenie cywilne, a ten fakt ma związek z podpisami i innymi elementami treści deklaracji wekslowej, podczas gdy treść ta nie zawiera innych elementów niezbędnych, i nie mogą na tej podstawie być ustalone inne fakty takie jak prowadzenie egzekucji,/ że dłużnicy stają się dłużnikami rzeczowymi, fakt istnienia hipoteki przymusowej ma wynikać z (...), dobrowolnego poddania się egzekucji, a takiego domniemania faktycznego Sąd nie powinien czynić, przedstawione dokumenty w sprawie, głównie prywatne zostały uznane przez Sąd za dowód na udzielenie poręczenia cywilnego choć takiej podstawy żądania powód nie wskazał i nie odniósł się w trakcie postępowania ani ustnie ani pisemnie do zarzutu pozwanych o braku ich odpowiedzialności wobec niego a załączona deklaracja wekslowa przez pozwanych miała na celu wskazać ,że w umowie kredytu zawarto tylko jeden rodzaj zabezpieczenia związany z wekslem i deklaracją wekslową, czego Sąd nie uwzględnił poprzez oddalenie powództwa w całości i tym samym Sąd niedostatecznie wnikliwie rozważył zebrany w sprawie materiał (dowodowy i moc dowodów).

Zdaniem pozwanych Sąd poczynił też błędy w ustaleniach faktycznych:

– poprzez stwierdzenie, że w wyciągu z ksiąg rachunkowych powód wskazał m.in. zabezpieczenie hipoteczne, a powód wskazał tylko takie zabezpieczenie;

– że pozwani nie obalili domniemań związanych z hipoteką, choć pozwani załączyli kserokopie weksla i deklaracji wekslowej wskazujące na to, że hipoteka nie jest związana z poręczeniem cywilnym.

Pozwani wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda kosztów postępowania na rzecz pozwanego według norm przepisanych ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów odwoławczych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Wobec niezaskarżenia wyroku przez pozwaną (...) sp. z o.o., na obecnym etapie postępowania istotne są tylko zagadnienia związane z odpowiedzialnością pozwanych małżonków J. jako dłużników rzeczowych, w tym za odsetki od 15 maja 2015 r. do 14 lutego 2018 r., oraz odpowiedzialności za te odsetki pozwanej spółki (...).

Co do apelacji pozwanych.

Ustalenia Sądu Okręgowego są niewystarczające dla odpowiedzi na pytanie jaką wierzytelność zabezpiecza obciążająca nieruchomość pozwanych hipoteka. Sąd pierwszej instancji poprzestał na stwierdzeniu, że Bank uzyskał w dniu 24 czerwca 2010 r. klauzulę wykonalności na wystawiony 24 czerwca 2005 r. bankowy tytuł egzekucyjny, w celu ustanowienia hipoteki przymusowej.

Tymczasem z przedstawionych przez powoda dokumentów, w tym odpisu księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości powodów ((...)) wynika, że na nieruchomości tej ustanowiono hipotekę przymusową zwykłą na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego z 24 czerwca 2005 r., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego w Zielonej Górze z 8 lipca 2005 r., w sprawie IV Co 1799/10. Hipoteka zabezpieczała należność główną w kwocie 144.391,57 zł, odsetki – 101.492,01 zł i koszty w kwocie 2.099 zł.

Nie jest kwestionowana konstatacja Sądu pierwszej instancji, że hipoteka obciążająca nieruchomość pozwanych została ustanowiona przed wejściem w życie nowelizacji ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: w Dz. U. z 2016 r. poz. 790 z późn. zm.), dokonanej ustawą z 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 131, poz. 1075, dalej: „ustawa z 26 czerwca 2009 r.”), czyli przed 20 lutego 2011 r. Fakt ten potwierdza nadto ogólnie dostępny odpis zupełny księgi wieczystej (...), który ujawnia wpis hipoteki w dniu (...) r.

Zgodnie z art. 10 ust. 2 ustawy zmieniającej u.k.w.h., do hipotek zwykłych powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy w dotychczasowym brzmieniu. Przewidziane w ustawie wyjątki nie mają zastosowania w niniejszej sprawie.

W sprawie zastosowanie znajdował zatem także art. 71 u.k.w.h., zgodnie z którym domniemanie istnienia prawa wynikające z wpisu hipoteki obejmuje, jeżeli chodzi o odpowiedzialność z nieruchomości, także wierzytelność zabezpieczoną hipoteką.

W chwili wytoczenia powództwa powód był ujawniony w księdze wieczystej jako wierzyciel hipoteczny i mógł w sprawie powoływać się na domniemanie istnienia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Obalenie tego domniemania istnienia zabezpieczonej wierzytelności spoczywało na pozwanych i było możliwe w niniejszym postępowaniu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2009 r., II CSK 12/09, LEX nr 515722).

W ocenie Sądu Apelacyjnego pozwani domniemanie to obalili. Wykazali bowiem, że hipoteka obciążająca ich nieruchomość zabezpieczała wierzytelność wekslową, a taka wierzytelność obecnie nie istnieje.

W myśl art. 65 ust. 1 u.k.w.h. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 20 lutego 2011 r., gdy weszła w życie ustawa z 26 czerwca 2009 r., hipotekę można było ustanowić w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności. W judykaturze podkreśla się konieczność oznaczania wierzytelności pieniężnej jako jednej z podstawowych cech konstrukcyjnych hipoteki zwykłej. Oznaczenie wierzytelności pozwala bowiem na określenie zakresu odpowiedzialności dłużnika hipotecznego z nieruchomości oraz na wyznaczenie granic ochrony pozostałych wierzycieli hipotecznych korzystających z zabezpieczenia ustanowionego na tej samej nieruchomości (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2005 r., III CZP 24/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 60). Obowiązek oznaczenia wierzytelności wynikał także z § 46 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 września 2001 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów w brzmieniu pierwotnym (Dz. U. Nr 102, poz. 1122 ze zm.), zgodnie z którym w łamie 4 „Hipoteka” wpisuje się m.in. kwotę hipoteki i pieniądź, w jakim jest wyrażona, jej rodzaj i charakter, wysokość odsetek umownych, rodzaj zabezpieczonej wierzytelności, termin zapłaty.

Hipoteka ustanowiona na nieruchomości pozwanych jest hipoteką przymusową. Możliwość ustanowienia takiej hipoteki przewidywał w dacie jej ustanawiania art. 109 ust. 1 u.k.w.h., zgodnie z którym wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, mógł na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika.

Podstawą wpisu hipoteki na nieruchomości pozwanych małżonków J. był zaopatrzonej w klauzulę wykonalności bankowy tytuł egzekucyjny, wystawiony przez Bank (...) SA (...) r.

W judykaturze jednoznacznie dokonuje się rozróżnienia między podstawą wpisu hipoteki przymusowej, a wierzytelnością będącą przedmiotem zabezpieczenia hipoteką przymusową. Przyjmuje się, że tytuł wykonawczy, na podstawie którego można uzyskać wpis hipoteki przymusowej, stwierdza jedynie istnienie wierzytelności. Od chwili powstania hipoteki przymusowej jej akcesoryjność dotyczy wierzytelności, a nie tytułu wykonawczego, który stanowił podstawę wpisu hipoteki (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 21 września 2018 r., V CSK 449/17, LEX nr 2557179; postanowienie Sądu Najwyższego z 13 maja 2010 r., IV CSK 469/09, LEX nr 1365711).

Niewątpliwie z przedstawionych przez powoda dokumentów wynika, że Bank wystawił (...) z (...) r. wobec (...) sp. z o. o. jako dłużnika zobowiązanego z umowy kredytu, a wobec pozwanych J. jako poręczycieli wekslowych. Nie mają zatem znaczenia rozważania Sądu Okręgowego co do odpowiedzialności pozwanych jako poręczycieli na gruncie prawa cywilnego. Hipoteka przymusowa ustanowiona na nieruchomości pozwanych J. zabezpiecza bowiem jedynie wierzytelność wekslową.

W toku postępowania pozwani twierdzili, przedstawiając notarialnie potwierdzoną kserokopię weksła, że wierzytelność taka nie istnieje, ponieważ weksel nadal nie został wypełniony. Zgodnie z art. 102 w zw. z art. 101 prawa wekslowego – ustawa z 28 kwietnia 1936 r. (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 160), nie może być uważany za weksel własny dokument, który nie zawiera bezwarunkowego przyrzeczenia zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej i nazwiska osoby, na której rzecz lub na której zlecenie zapłata ma być dokonana. Tych elementów przedstawiony przez pozwanych weksel nie zawiera. Powód twierdzeniu temu nie przeczył i nie dążył do wykazania, że jest posiadaczem prawidłowo wypełnionego weksla. Ograniczył się do wykazania, że nabył wierzytelność, którą poręczony przez pozwanych weksel miał zabezpieczać.

Powództwo wobec J. J. (1) i T. J. musiało zatem zostać oddalone w całości.

Sąd Apelacyjny aprobuje także zarzuty pozwanych odnoszące się do błędnego uznania przez Sąd Okręgowy, że można ich uznać za poręczycieli na podstawie przepisów kodeksu cywilnego. Nie wykluczając możliwości uznania, że deklaracja wekslowa może w swej treści zawierać także poręczenie cywilne, Sąd Apelacyjny stwierdza, że nie ma do tego podstaw w okolicznościach niniejszej sprawy. Z § 8 umowy kredytowej (k. 4) jasno wynika, że strony nie przewidywały zabezpieczenia kredytu przez poręczenie. Wśród środków zabezpieczających wskazano weksel poręczony przez pozwanych, a nie poręczenie na podstawie przepisów kodeksu cywilnego. Podstaw do odmiennych wniosków nie daje deklaracja wekslowa, skoro pozwani złożyli na niej oświadczenie o poręczeniu za wystawcę weksla

(k. 118), czym dali wyraz ograniczeniu poręczenia wyłącznie do stosunku z weksla, a nie poręczenia na gruncie kodeksu cywilnego.

Interpretując złożone w deklaracji wekslowej oświadczenia woli pozwanych trzeba uwzględnić, że także Bank nie miał wątpliwości co do charakteru odpowiedzialności pozwanych, skoro – jak wyżej wskazano – w (...) wskazywał tylko na wekslową odpowiedzialność J. J. (1) i T. J..

Również oświadczenie o poddaniu się egzekucji nawiązywało do zabezpieczeń przewidzianych w umowie, zatem nie do poręczenia cywilnego.

Słusznie więc pozwani zarzucali naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c. przez dokonanie wykładni zawartych w deklaracji wekslowej oświadczeń, która nie znajdowała uzasadnienia ani w treści podpisanych przez pozwanych dokumentów, ani w okolicznościach, w jakich zostały złożone. Tym samym nie było w sprawie do przypisania pozwany odpowiedzialności na podstawie art. 876 § 1 i 878 § 1 k.c.

Apelacja powoda odnosi się do odsetek ustawowych za opóźnienie za zamknięty okres od (...)r. do (...) r.

Wobec niezasadności powództwa wytoczonego pozwanym J. J. (1) i T. J., apelacja ta może być rozważana tylko wobec (...) sp. z o.o.

Nie jest uzasadniony podniesiony w niej zarzut błędnych ustaleń faktycznych. Skarżący nie wskazywał, które z faktów zostały przez Sąd pierwszej instancji niewłaściwie ustalone, lub bezpodstawnie pominięte. Kwestia oceny czy w danych okolicznościach doszło do przedawnienia roszczenia jest natomiast zagadnieniem z zakresu stosowania prawa materialnego.

Ma natomiast rację skarżący wywodząc, że roszczenie o odsetki przedawnia się w terminie 3 lat. W najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że odsetki za opóźnienie są świadczeniem okresowym i co do zasady przedawniają się z upływem terminu trzyletniego wynikającego z art. 118 k.c. Roszczenie o odsetki za opóźnienie przedawnia się jednak najpóźniej z chwilą przedawnienia się roszczenia głównego (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04, OSNC 2005, nr 9, poz. 149). Wraz z przedawnieniem roszczenia głównego dochodzi zatem do przedawnienia odsetek już wymagalnych, a zarzut przedawnienia jest skuteczny także wobec odsetek naliczanych po przedawnieniu wierzytelności głównej.

Nie ma zatem wątpliwości, że roszczenie wobec (...) sp. z o.o., jako dłużnika osobistego, jest przedawnione także co do odsetek.

Skarżący odwołując się do art. 69 u.k.w.h. nie wskazuje, które brzmienie tego przepisu uwzględnić. Aktualnie przepis ten obejmuje wyłącznie nieprzedawnione odsetki mieszczące się w sumie hipoteki. Wprawdzie pozwana spółka nie zaskarżyła wyroku, nie sposób jednak pominąć, że odpowiada ona nie na podstawie hipoteki przymusowej, lecz na podstawie hipoteki umownej zwykłej oznaczonej sumą 100.000 zł „tytułem zabezpieczenia spłaty kredytu wraz z odsetkami, udzielonego na cele działalności gospodarczej, oprocentowanego wg zmiennej stopy procentowej, wynoszącej na dzień 18 sierpnia 2014 r. 11% w stosunku rocznym, na warunkach zawartych w oświadczeniu banku z 18 sierpnia 2004 r.”. Zasądzona przez Sąd pierwszej instancji kwota 144.391,57 zł przewyższa zatem sumę hipoteki.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, jak wyżej wskazano, w niniejszej sprawie zastosowanie znajdują przepisy w brzmieniu obowiązującym przed 20 lutego 2011 r.

Zgodnie z art. 69 u.k.w.h. w brzmieniu sprzed zmian, wywołanych ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. hipoteka zwykła zabezpieczała nieprzedawnione odsetki w granicach przewidzianych w odrębnych przepisach. Przepis ten nie wskazywał na ograniczenie odpowiedzialności do sumy hipoteki. W ocenie Sądu Apelacyjnego takie ograniczenie wynikało jednak z art. 68 u.k.w.h. Zgodnie z ówczesnym brzmieniem tego przepisu hipoteka mogła być wyrażona tylko

w oznaczonej sumie pieniężnej. Zdaniem Sądu Apelacyjnego także przed 20 lutego 2011 r. odpowiedzialność dłużnika rzeczowego nie mogła sięgać ponad sumę hipoteki.

Nawet jednak gdyby przyjąć pogląd odmienny, to słusznie skarżący wskazuje, że w art. 69 u.k.w.h. chodziło o odsetki w zakresie wskazanym w art. 1025 § 3 k.p.c. W myśl tego przepisu w ówczesnie obowiązującym brzmieniu były to odsetki za okres dwóch lat przed przysądzeniem własności nieruchomości obciążonej hipoteką (por. wyrok z 13 grudnia 2018 r., V CSK 506/17, LEX nr 2617955; uchwałę z 20 maja 2005 r., III CZP 24/05, OSNC 2006/4/60; postanowienie z 20 maja 1986 r., III CRN 86/86, OSNCP 1987, nr 9, poz. 139).

Z aktualnego odpisu księgi (...) wynika, że nadal użytkownikiem wieczystym tej nieruchomości jest pozwana (...) sp. z o.o. w S.. W dziale III ujawnione są ostrzeżenia o toczącej się egzekucji prowadzonej przez wiele podmiotów, do tej pory nie doszło jednak do przysądzenia własności. Ograniczenie odpowiedzialności z art. 1025 § 3 k.p.c. winno mieć na podstawie art. 319 k.p.c. odzwierciedlenie w wyroku (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 14 lutego 2008 r., II CSK 525/07, OSNC 2009/4/61). Orzeczenie Sądu Apelacyjnego musiałyby więc zawierać ograniczenie odpowiedzialności pozwanej spółki za odsetki za okres 2 lat poprzedzających przysądzenie własności. Ponieważ powódka dochodziła odsetek za okres zamknięty, wcześniejszy niż 2 lata poprzedzające orzekanie przez Sąd Apelacyjny, zmiana wyroku i zasądzenie odsetek i z tego względu nie było możliwe.

Z powyższych względów na podstawie art. 385 k.p.c. oddalono apelację powoda, a na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmieniono zaskarżony wyrok poprzez oddalenie powództwa wobec pozwanych J. J. (1) i T. J..

Pozwani J. nie ponieśli przed Sądem pierwszej instancji i nie zasądzono od nich kosztów na rzecz powoda. Zbędna była więc ingerencja w rozstrzygnięcie, którym zniesiono koszty postępowania między stronami.

W drugiej instancji powodowie uiszcili opłatę od apelacji w kwocie 7.220 zł i tę kwotę na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. zasądzono od powoda na rzecz pozwanych.

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. zasądzono od powoda na rzecz (...) sp. z o.o. koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym. Ich wysokość ustalono na podstawie § 15 ust. 3. § 2 pkt 5 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2015.1804).

Małgorzata Gulczyńska Jerzy Geisler Jacek Nowicki